

формується. Україна, в силу свого надзвичайно вигідного транзитного положення та розвинутої транспортно-логістичної інфраструктури, повинна зайняти в цій системі чільне місце, так як це допоможе вирішити проблему інтеграції України в європейську і світову транспортно-логістичні системи, яка є одним із стратегічних завдань розвитку України як незалежної держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белая книга – Европейская транспортная политика до 2010 года: Время решать. Транспорт – важнейшее направление и движущая сила интеграции / Международная академия транспорта, Ирмаст-Холдинг. – М.: Полиграф Сервис XXI, 2003. – 192 с.
2. Смирнов І.Г. Логістика: просторово-територіальний вимір: Монографія. – К.: Обрії, 2004. – 335 с.
3. Транспортна стратегія України на період до 2020 року. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://pravda.tis.ua/pravda/?p=2200>.
4. Смирнов І.Г., Шум І.В. Інтеграція в європейську транспортно-логістичну систему – стратегічний вибір України (Геопросторовий аспект) // Український географічний журнал. – 2005. – № 3. – С. 32-37.
5. Смирнов І.Г. Єврологістика в ретроспективі: дорожня система Давнього Риму (Український контекст) // Зовнішня торгівля: Право та економіка. – 2008. – № 4(39). – С. 38-50.
6. Транспортна стратегія України на період до 2020 року. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.mintrans.gov.ua>.
7. Олійник Я.Б., Смирнов І.Г., Шум І.В. Єврологістика та Україна: Площини взаємодії в XXI ст. // Зовнішня торгівля: Право та економіка. – 2007. – № 6(35). – С. 6-12.
8. Застереження: аналіз Транспортної стратегії України на період до 2020 року зроблено на основі тексту проекту, оприлюдненого МТЗУ 18 травня 2010 року, оскільки у відкритих джерелах немає тексту затвердженого урядом документу.

УДК 332.122

Тульчинська С.О.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

АНАЛІЗ ПРОГРАМ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз існуючих програм інноваційного та соціально-економічного розвитку. Встановлено, що не всі регіони мають програми, які стосуються інноваційного розвитку. Визначено основні складові регіональних програм. Всі регіони поділені на три групи: перша – регіони, в яких є спеціальні програми інноваційного розвитку або їх проекти, друга – регіони, в яких у програми соціально-економічного розвитку включені проблеми інноваційного розвитку, третя – регіони, де такі програми відсутні. Визначені вимоги, яким повинні відповідати програми інноваційного розвитку.

Ключові слова: регіональна програма, інтелектуально-інноваційна система регіонів, інноваційна діяльність.

Тульчинская С.А. АНАЛИЗ ПРОГРАММ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

В статье проведен анализ существующих программ инновационного и социально-экономического развития. Установлено, что не все регионы имеют программы, касающиеся инновационного развития. Определены основные составляющие региональных программ. Все регионы поделены на три группы: первая – регионы, в которых есть специальные программы инновационного развития или их проекты, вторая – регионы, в которых в программы социально-экономического развития включены проблемы инновационного развития, третья – регионы, где такие программы отсутствуют. Определены требования, которым должны соответствовать программы инновационного развития.

Ключевые слова: региональная программа, интеллектуально-инновационная система регионов, инновационная деятельность.

Tulchinskaya S.A. ANALYSIS OF PROGRAMS FOR INNOVATION IN THE REGIONS OF UKRAINE

The work analyzes existing programs of innovation and socio-economic development. It is established that not all regions have programs related to innovation. The main components of the regional programs. All regions are divided into the three groups: the first one – regions that have special programs of innovative development or its projects, the second one – regions with the programs of socio-economic development including problems of innovative development, the third one – regions where such programs aren't available. The requirements were defined, which should be met by the program of innovation development.

Keywords: regional application of intellectual and innovative system of regions, innovation.

Постановка проблеми. Однією із провідних особливостей розвитку регіонів в умовах інтеграційного вибору держави є здатність ефективно реагувати на тенденції розвитку національної інноваційної системи та світогосподарського комплексу. За роки незалежності України стратегія інноваційного розвитку регіонів практично не отримала свого адекватного вирішення, оскільки державна регіональна політика не мала чіткого оформлення на загальнодержавному рівні, а кожен регіон самостійно визначав засоби виживання в умовах трансформації соціально-економічної й політичної системи країни. Лише в 2001 р.

була розроблена і затверджена президентом України «Концепція державної регіональної політики», спрямована на подолання територіальної диференціації економічного розвитку. У 2005 р. Верховна Рада прийняла закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», а Кабінет Міністрів України в 2006 р. затвердив «Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року», яка передбачала подолання диспаритету регіонального розвитку та життєвого рівня населення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вагомі здобутки в дослідженні проблем розвитку інновацій-

них процесів у регіональній економіці представлені в наукових працях О. Алімова, П. Бубенка, В. Василенка, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Мельника, В. Семиноженка, Л. Федулової, А. Чухно та ін. Проте на практиці не сталося позитивних зрушень щодо подолання диспаритету економічного й соціального розвитку регіонів. Навпаки, відбувалося посилення негативних тенденцій, що змушує по-новому поглянути на можливість вирішення регіональних проблем. Одним із прорахунків державної стратегії регіонального розвитку була недостатня узгодженість зусиль державної та регіональної інноваційної політики, врахування готовності та можливостей регіонів до завдань інноваційного розвитку, тому аналіз існуючих регіональних програм інноваційного розвитку є нагальною та актуальною проблемою задля вирішення проблем регіонального інноваційного розвитку.

Формування цілей статті. Метою статті є на основі критичного аналізу існуючих регіональних програм інноваційного та соціально-економічного розвитку всі регіони поділені на три групи: перша – регіони, в яких є спеціальні програми інноваційного розвитку або їх проекти, друга – регіони, в яких у програми соціально-економічного розвитку включені проблеми інноваційного розвитку, третя – регіони, де такі програми відсутні. На основі проведеного дослідження визначити вимоги, яким повинні відповідати програми інноваційного розвитку.

Викладення основного матеріалу. Для інноваційного розвитку регіонів велике значення мають регіональні програми розвитку формування, генерації, освоєння знань та дифузії інновацій, що є одним із ефективних інструментів регіональної інноваційної політики та розвитку інтелектуально-інноваційних систем регіонів. Розроблення регіональних програм інноваційного розвитку здійснюється відповідно до Законів України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про інноваційну діяльність» тощо, та згідно з Методичними рекомендаціями щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання.

Регіональні програми відповідно затверджуються Верховною Радою АРК, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами. Здебільшого програми містять такі складові частини: 1) загальні положення (обґрунтування мети, завдань); 2) визначення проблеми, на розв'язання яких направлена програма; 3) описово-аналітичну частину (аналіз стану та потенціалів економічного інноваційного, природного, культурного рівнів регіону); 4) перелік необхідних заходів для реалізації програми; 5) механізм реалізації програми; 6) строки та етапи виконання програми; 7) ресурсне забезпечення програми

(необхідні обсяги та джерела фінансування); 8) очікувані результати від реалізації програми; 9) організація управління та моніторинг реалізації програми. Але необхідно зазначити, що єдиної структури не існує і всі програми мають свої особливості.

Проведений аналіз існуючих програм регіонального розвитку показав, що всі регіони можна поділити на групи (див. табл. 1):

перша – регіони, в яких є спеціальні програми розвитку відносно підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів формування, генерації, освоєння знань та дифузії інновацій або їх проекти;

друга – регіони, в яких у програми соціально-економічного розвитку включені проблеми розвитку та підтримки формування, генерації, освоєння знань та дифузії інновацій;

третя – регіони, де в програмах соціально-економічного розвитку відсутні проблеми розвитку формування, генерації, освоєння знань та дифузії інновацій.

Також необхідно відзначити програми, які діяли до недавнього часу, це:

1) Обласна програма науково-технічного та інноваційного розвитку на 2008-2011 роки, затверджена рішенням Черкаської обласної ради від 06.06.2008 р. № 18-3/V [22];

2) Програма інноваційно-інвестиційного розвитку Чернігівської області на 2007-2010 роки «Чернігівщина інвестиційна – 2010», затверджена рішенням десятої сесії обласної ради п'ятого скликання 24.05.2007 року та розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 03.05.2007 р. № 17 [24];

3) Програма науково-технічного та інноваційного розвитку Тернопільської області на 2005-2010 роки, затвердженої рішенням Тернопільської обласної ради від 25.01.2005 року № 375 [18].

З трьох областей: Черкаської, Чернігівської та Тернопільської тільки Чернігівська область продовжує створення регіональних програм інноваційного спрямування. Луганська, Львівська та Чернівецька області мають проекти програми, але підтвердження їх прийняття відповідними органами виконавчої влади у публічному доступі немає.

Також необхідно відзначити регіони, в яких прийняті та реалізуються спеціальні програми, спрямовані на підтримку тих чи інших аспектів інноваційної діяльності:

1) Регіональна цільова програма «Створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки» [14];

2) Київська міська програма розвитку промисловості на інноваційній основі на 2007-2011 роки [9];

3) Програма створення транскордонних транспортно-логістичних центрів як структурних ланок інноваційних кластерів на території Закарпатської області на 2009-2011 роки [6];

Таблиця 1

Регіональні програми інноваційного розвитку

Група регіонів	Наявність програм	Області України
I група	Програми розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів: формування, генерації, освоєння знань та дифузії інновацій Проекти програм	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Чернігівська Луганська, Львівська, Чернівецькій
II група	Програми соціально-економічного розвитку, в яких включені проблеми розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів	АРК, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Миколаївська, Харківська, Херсонська, Черкаська
III група	Відсутні програм	Вінницька, Тернопільська

Джерело: складено автором на основі аналізу регіональних програм розвитку на основі даних обласних державних адміністрацій [1-24]

4) У Житомирській області – «Концепція розвитку регіональної інноваційної системи» (проект) [5]; – метою концепції є визначення організаційних, фінансових та правових засад створення в Житомирській області єдиної інноваційної системи.

Програми мають різні терміни їх виконання: так, програми Донецької [4] та Дніпропетровської [3] області розраховані на вісімнадцять та шістнадцять років відповідно та діятимуть до 2020 р., на шість років, до 2015 р., розрахована програма Івано-Франківської [7] області, на п'ять років до 2015 р. та 2016 р. відповідно проекти програм Луганської [10] та Чернівецької [23] областей, а програми Полтавської [15] та Рівненської [16] областей на два роки, тобто фактично в цей час вже повинна тривати робота по розробці проектів нових програм.

Дніпропетровська та Запорізька області мають дуже схожі програми, перевагою Запорізької програми [7] є виконаний у ній попередній аналіз інноваційного потенціалу регіону, який відсутній у Дніпропетровській програмі, це пояснюється тим, що області відносяться до Дніпровського єдиного регіонального центру інноваційного розвитку, який виступав розробником програм. Повний аналіз економічного, науково-технічного та інноваційного потенціалів містять усі наведені програми (Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Хмельницької, Чернігівської областей) та проекти програм Луганської, Львівської та Чернівецької областей. Окремо слід відмітити наявність SWOT-аналізу стану економічного потенціалу інноваційного та науково-технічного розвитку в програмах Чернігівської, Рівненської, Луганської та Львівської областей, що, на наш погляд, є необхідною складовою програми та дає уявлення про сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для регіону.

Особливої уваги потребують заходи щодо виконання окремих пунктів програм, які містяться в усіх програмах, але ступінь конкретизації та деталізації цих заходів дуже різняться. Програми Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Одеської, Рівненської областей містять конкретні заходи з виконання завдань з термінами виконання та обсягами фінансування. Програма Івано-Франківської області містить напрями розвитку та впровадження сучасних технологій на період до 2015 р. за пріоритетами. Програми Полтавської, Хмельницької, Чернігівської областей та проекти Луганської, Львівської та Чернівецької не містять конкретних заходів, а лише завдання без розбивки за строками виконання, обсягами і джерелами фінансування.

Отже, проведений аналіз програм розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів формування, генерації, освоєння знань та дифузії інновацій показав, що такі програми є тільки в дванадцяти областях України (див. табл. 1), у тому числі в Луганській, Львівській та Чернівецькій області підготовлено проекти програм. Але необхідно зауважити, що структура, наповнюваність, ресурсне забезпечення цих програм надзвичайно різняться між собою, жодна з існуючих сьогодні програм не може вважатися еталоном для використання іншими регіонами при складанні програм.

Проведений аналіз другої групи регіонів, в яких у програми соціально-економічного розвитку включені проблеми науково-інноваційної діяльності, до яких відносяться дев'ять областей (див. табл. 1), показав, що не у всіх регіонах України враховуються питання науково-технічного та інноваційного розвитку. У більшості програм (Автономній Республіці

Крим, Волинській, Житомирській, Київській, Миколаївській, Харківській, Херсонській областях) цим питанням відводиться багато уваги, поставлені конкретні цілі, заходи реалізації та визначені очікувані результати.

У програмах Закарпатської [6] та Черкаської [22] областей проблеми науково-інноваційного розвитку носять більш декларативний характер, але при цьому необхідно зауважити, що у Черкаській області є «Довгострокова програма залучення інвестицій в економіку Черкаської області в період 2011-2015 років», в якій у сфері інвестиційно-інноваційного розвитку поставлені більш ґрунтовні завдання, ніж у програмі економічного та соціального розвитку, а саме:

1) сприяння розвитку інноваційних підприємств, що забезпечить поширення інноваційного підприємництва, розгортання в його середовищі економічної конкуренції;

2) формування інноваційної культури суспільства: підтримка наукових видавництв, наукових та науково-популярних видань, розширення освітніх програм, підвищення рівня навчального та наукового процесу в закладах професійно-технічної та вищої освіти;

3) створення умов для плідної співпраці професійно-технічних та вищих навчальних закладів з промисловими підприємствами, проведення роботи щодо покращення ситуації захисту інтелектуальної власності;

4) розгляд стратегічних інноваційних та інвестиційних проектів Черкаської області на засіданнях ради вітчизняних та іноземних інвесторів при облдержадміністрації.

До третьої групи відносяться регіони, в яких не тільки немає окремих програм науково-технічного та інноваційного розвитку регіонів, а також у програмах соціально-економічного розвитку не враховуються інноваційна сфера. До таких регіонів відносяться Вінницька [1] та Тернопільська [18] області. При цьому необхідно зауважити, що в Тернопільській області нещодавно закінчилась дія програми науково-технічного та інноваційного розвитку Тернопільської області на 2005-2010 роки.

Висновки. Отже, проведений аналіз регіональних програм розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів показав, що дванадцять регіонів мають програми розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів, але вони є як в економічно розвинених регіонах, таких як Дніпропетровська, Донецька, Запорізька області, так і менш економічно розвинених регіонах, таких як Хмельницька, Полтавська, Рівненська, Чернігівська, Чернівецька. Програми розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів спрямовані на вирішення найважливіших проблем розвитку регіонів за допомогою створення принципово нових технологій, засобів виробництва, матеріалів, іншої наукомісткої та конкурентоспроможної продукції шляхом реалізації середньострокових пріоритетних напрямів науково-інноваційної діяльності регіонального рівня. У тих регіонах, де немає програм розвитку підсистем формування, генерації, освоєння знань та дифузії інновацій інтелектуально-інноваційної системи регіонів, частіше всього ці питання розглядаються в програмах соціально-економічного розвитку регіонів за винятком Вінницької та Тернопільської областей.

На сьогоднішній день не існує ідеальної регіональної програми розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів, усі діючі програми містять ряд недоліків, які повинні бути усунуті. При

складані регіональних програм, на наш погляд, необхідно дотримуватися наступних вимог, програми повинні:

1) бути розраховані на більш тривалий термін виконання ніж один – два роки (програми Дніпропетровської, Донецької областей);

2) мати ґрунтовну аналітично-описову частину (програми Івано-Франківської, Одеської області);

3) ґрунтовний аналіз економічного потенціалу регіону (програма Донецької області) та науково-технічного та інноваційного потенціалу (програми Івано-Франківської, Полтавської областей);

4) містити повний перелік заходів із реалізації поставлених цілей (програми Дніпропетровської, Одеської областей);

5) мати SWOT-аналіз стану економічного потенціалу інноваційного та науково-технічного розвитку (програми Чернігівської, Рівненської, Луганської та Львівської областей);

6) фінансове забезпечення повинно бути розписано по роках, джерелах та заходах програми (програма Дніпропетровської області);

7) мати конкретний розширений перелік заходів та показників ефективності програми (програми Дніпропетровської, Донецької, Запорізької областей).

Формування програм з врахуванням даних вимог дозволить підвищити ефективність їх виконання та у свою чергу сприяти розвитку підсистем інтелектуально-інноваційної системи регіонів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Електронний ресурс Вінницької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vin.gov.ua>.
2. Електронний ресурс Волинської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voladm.gov.ua/>.
3. Електронний ресурс Дніпропетровської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm.dp.ua/>.
4. Електронний ресурс Донецької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://donoda.gov.ua/>.
5. Електронний ресурс Житомирської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zhitomir-region.gov.ua/>.
6. Електронний ресурс Закарпатської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/>.
7. Електронний ресурс Запорізької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/ua>.
8. Електронний ресурс Івано-Франківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.orada.if.ua/>.
9. Електронний ресурс Київської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://koda.gov.ua/>.
10. Електронний ресурс Кіровоградської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/start.php>.
11. Електронний ресурс Луганської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.loga.gov.ua/oda/about/>.
12. Електронний ресурс Львівської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://loda.gov.ua/oda/>.
13. Електронний ресурс Миколаївської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mykolayiv-oda.gov.ua/>.
14. Електронний ресурс Одеської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oda.odessa.gov.ua/>.
15. Електронний ресурс Полтавської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/>.
16. Електронний ресурс Рівненської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rv.gov.ua/sitenev/main/ua>.
17. Електронний ресурс Сумської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sm.gov.ua/ru/oda>.
18. Електронний ресурс Тернопільської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/>.
19. Електронний ресурс Харківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua/uk>.
20. Електронний ресурс Херсонської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.kherson.ua/ua>.
21. Електронний ресурс Хмельницької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm.km.ua/>.
22. Електронний ресурс Черкаської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.ck.ua/>.
23. Електронний ресурс Чернівецької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.cv.ua/old/>.
24. Електронний ресурс Чернігівської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cg.gov.ua/>.